

GUDBRANDSDAL ENERGI PRODUKSJON AS
Strandgata 39
2640 VINSTRA

Vår dato: 27.06.2023

Vår ref.: 202200578-12 Oppgis ved henvendelse

Saksbehandler: Håkon Berg Sundet, hbsu@nve.no

Deres ref.:

NVE avventer vurdering om åpning for revisjon av konsesjonsvilkår for Moksa i Øyer kommune, Innlandet

Bakgrunn

NVE har mottatt krav om revisjon av konsesjonsvilkårene for Moksa kraftverk fra Gudbrandsdal Sportsfiskeforening. Også Øyer kommune og Statsforvalteren i Innlandet støtter kravet. Kravene er primært knyttet til minstevannføring, omløpsventil og forhold for fisk og gjelder følgende konsesjon:

- Tillatelse til erverv av fall, ytterligere regulering av Våsjøen og opprusting/nyutbygging av Moksa kraftverk meddelt ved Kongelig resolusjon av 27.05.1988.

Konsesjonene i Moksavassdraget

Tabellen under viser de forskjellige tillatelsene som er gitt til regulering og kraftproduksjon i Moksavassdraget. Det er konsesjonen med KDB-ID 10 som gir vilkår og manøvreringsreglement for kraftproduksjonen i vassdraget.

Dato	Tillatelse	KDB-ID
Ministerpresident-beslutning 25.02.1943	Tillatelse for Moksa kraftanlegg til å regulere sjøene Djupen, Goppolen, Våssjøen og Grunnesvatn i Moksavassdraget, Opland fylke	103
Kgl.res. 07.03.1947 (stadfesting)	Tillatelse for Moksa kraftanlegg til å regulere sjøene Djupen, Goppolen, Våssjøen og Grunnesvatn i Moksavassdraget, Opland fylke, samt tillatelse til å foreta en tilleggsregulering av Djupen	1312
Kgl.res. 27.05.1988	Tillatelse for Midt-Gudbrandsdal Energiverk AS til erverv av fallrettigheter og til overføring av reguleringskonsesjon	961
Kgl.res. 27.05.1988	Tillatelse for Midt-Gudbrandsdal Energiverk AS til erverv av fall, ytterligere regulering av Våsjøen og opprusting/nyutbygging av Moksa kraftverk	10

Revisjonens formål

Ved en revisjon av konsesjonsvilkår ser NVE det som hensiktsmessig at det blir foretatt en samlet gjennomgang av konsesjonene over.

OEDs «Retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragskonsesjoner» av 25.05.2012 ligger til grunn for behandlingen. Vi viser til at hovedformålet med en revisjon er å bedre miljø- og naturforholdene ved å avbøte ulemper og negative virkninger ved utbyggingen. Bestemmelser i konsesjonen om høyeste og laveste regulerte vannstand (HRV og LRV) samt overføringer kommer ikke inn under hva som kan revideres. Revisjonen åpner imidlertid for å vurdere blant annet endring i manøvreringspraksis, minstevannslipp og biotopjusterende tiltak.

Kravene

Alle relevante dokumenter til saken ligger på sakens side NVEs nettside: [Konsesjonssak - NVE](#). I det videre har NVE sammenfattet krav, uttalelser og kommentarer.

Gudbrandsdal Sportsfiskeforening (heretter kalt GSFF) fremmet den 24.12.2021 krav om vilkårsrevisjon for Moksa kraftverk. Kravet er fremmet av hensyn til storørreten i vassdraget primært. Økt minstevannføring, omløpsventil, utfordring for fiskens vandring, forringet habitatforhold, tørrlegging av gyte- og oppvekstområder er forhold som løftes frem i kravet.

NVE sendte den 13.06.2022 kravet over til **Øyer kommune** for kommentar. NVE mottok disse fra kommunen den 17.11.2022. Kommunestyret vedtok i møte 27.10.2022 (sak 117/22) følgende vedtak:

«Øyer kommune fremmer krav om revisjon av konsesjonsvilkårene og manøvreringsreglementet for Moksavassdraget (inkl Våsjøen, Grunnesvatnet, Djupen og Goppollen). Det kreves vurdering av minstevannføring i nedre del av Moksa, heving av laveste og høyeste reguleringshøyde i Våsjøen, Grunnesvatnet, Djupen og Goppollen og mer kontinuerlig vannføring i øvre del av Goppollåa.»

Statsforvalteren i Innlandet uttalte seg også i brev av 29.08.2022. Statsforvalteren viser til sitt brev til NVE av 10.09.2021 med informasjon om driftsstans i Moksa kraftverk og påfølgende tørrlegging av elvas nedre deler. Statsforvalteren mener det er behov for å sikre kontinuerlig vannføring nedstrøms kraftverket og unngå brå vannstandsreduksjoner mellom kraftverksutløpet og Gudbrandsdalslågen. Videre at:

«En vilkårsrevisjon vil etter vårt syn være et egnet virkemiddel for å oppnå dette. I den forbindelse vil vi anbefale at behovet for kapasitet på omløpet og minstevannføring for å forhindre dødelighet på fisk og bunndyr utredes nærmere i revisjonsdokumentet, herunder også i hvilken grad det kan gjøres justeringer i elveløpet som kan begrense kapasitetsbehovet på omløp og størrelsen på minstevannføring gjennom kraftverket for å ivareta livet i elva ved kraftverksutfall eller andre episoder med lave vannføringer.»

Kommentarer fra konsesjonær

NVE oversendte den 21.11.2022 kravene til Gudbrandsdal Energi Produksjon AS (heretter kalt GEP) for kommentar. NVE mottok konsesjonærens kommentarer til disse den 10.02.2022. GEP har delt opp vassdraget i deler og kommentert kravene samlet:

«Utløpet fra Moksa og ned til Gudbrandsdalslågen

Dette er en kort strekning på ca. 400 m, men den har betydning som gyte- og oppvekstområde for storørret som kommer opp fra Lågen/Mjøsa. Strekningen er sterkt påvirket av kanalisering og flomsikring. Den er også påvirket av kraftproduksjonen i Moksa kraftverk ved at plutselige driftsstans og utfall i kraftverket gir bortfall av vann og rask vannstandssenkning. Fra inntaksmagasinet er det ca. 4 km ned til utløpet, og overløp herfra vil bruke flere timer før det når utløpet. Utall i kraftstasjonen er sjeldent, men kan skje ved plutselige feil i stasjonen eller ved feil i nettet (f.eks. ved lynnedslag).

Kravstiller krever en omløpsventil i kraftstasjonen med tilstrekkelig kapasitet som sikrer kontinuerlig vannføring nedstrøms utløpet. Videre bes det om at habitattiltak i form av fysiske justeringer i elveløpet og utlegging av gytesubstrat vurderes. Det er installert omløpsventil i kraftverket, men denne brukes kun til tømning av rørgate og er ikke i teknisk stand til automatisk åpning ved utfall. Den kan heller ikke brukes til vannslipp over lengre tid. Vi har nå planer om å skifte ut den gamle ventilen med en ny som åpnes automatisk ved utfall, og som sikrer kontinuerlig vannføring inntil kraftverket starter igjen, eller overløp fra inntaksdammen rekker ned til utløpet. Vi forventer at den nye omløpsventilen vil være på plass i løpet av våren/sommeren 2023.

Når det gjelder biotoptiltak ble det for mange år siden etablert et terskelbasseng rett nedstrøms kraftverksutløpet. Ved utfall vil dette tømmes gradvis og bidra til å redusere senkingshastigheten videre nedstrøms. I 2019 ble det i samarbeid med Bedre bruk-prosjektet hos Statsforvalteren, lagt ut stor stein og gytegrus i terskelbassenget for å gi bedre skjul- og gytemuligheter for fisk.

Vi er villige til å legge ut mer gytegrus på egnede steder, samt vurdere andre fysiske tiltak i elva nedenfor kraftverksutløpet, som kan skape bedre overlevelsesmuligheter ved redusert/lav vannføring. På denne strekningen mener vi også aktørene som har ansvaret for kanalisering og flomsikring, må bidra til fysiske tiltak.

Vi er som nevnt i gang med planlegging av ny omløpsventil som vil sikre kontinuerlig vannføring, og er også villige til å legge ut mer gytegrus samt bidra til andre fysiske tiltak som vurderes nødvendige. Hjemmel til å pålegge fysiske tiltak i elva finnes allerede i eksisterende konsesjon. Dersom myndighetene mener det er behov for endringer i vannslipp-bestemmelsene og å sette krav til omløpsventil i konsesjonen, gir det gjeldende manøvreringsreglementet pkt. 3 og 6 hjemmel til å endre reglementet. Det er derfor ikke behov for revisjon av hele reguleringskonsesjonen for å imøtekomme de krav som stilles til miljøforbedringer på strekningen nedstrøms kraftverksutløpet.

Reguleringsmagasinene

Øyer kommune krever heving av laveste og høyeste reguleringshøyde (LRV og HRV) i Våsjøen, Grunnesvannet, Djupen og Goppollen, samt mer kontinuerlig vannføring i øvre del av Goppollåa.

For det første er det å bemerke at HRV og LRV ikke kan endres ved revisjon. Disse grensene er en del av konsesjonen som ligger fast. Videre vil vi bemerke at alle reguleringsmagasinene med unntak av Goppollvatnet har oppfylt miljømålet. Også de berørte elvestrekningene helt ned til utløpet av Moksa kraftverk oppfyller miljømålene. For at Goppolvatnet skal nå miljømålet, foreslår vannforvaltningsplanen utbedring av fiskepassasjen. Dette er under pågående utredning i samarbeid med Statsforvalteren. Kontinuerlig vannslipp ut fra Goppolvatnet er en del av utredningen/tiltaket. Dette oppnås ved at tappeluken ikke stenges helt når magasinet skal fylles opp igjen etter tappesesongen, på samme måte som det gjøres for de andre magasinene. Det finnes hjemmel i eksisterende konsesjon for å pålegge regulanten å bygge/vedlikeholde fiskepassasjer i tilknytning til magasinene, og det trengs derfor ingen revisjon for å oppnå dette.»

GEP lister opp relevant dokumentasjon som blant annet har kommet frem gjennom deltakelse i Bedre bruk-prosjektet til Statsforvalteren.

Videre skriver de at det kan være behov for å vurdere ulike fysiske tiltak på elvestrekningen nedstrøms kraftverket som kan bidra til å sikre overlevelse ved reduserte vannføringer, men at de vil ha den nye omløpsventilen på plass først. Og de har planer om å etablere en målestasjon nedstrøms kraftverket for å bedre dokumentasjonen på faktisk vannføring her.

Til sist opplyser de om at de ikke ser noen realistiske O/U-prosjekter i vassdraget.

GEP oppsummerer og konkluderer slik:

- *«Kravene som stilles gjelder Moksa på strekningen nedenfor utløpet av Moksa kraftverk, kontinuerlig vannføring ut fra Goppolvatnet, samt heving av HRV/LRV i magasinene (HRV/LRV kan ikke endres ved vilkårsrevisjon og oppfattes ikke som relevante krav).*
- *GEP er allerede i gang med planer/tiltak for å bedre miljøforholdene som kravene retter seg mot, og som kreves for å oppnå miljømålene i henhold til vannforskriften.*
- *Dersom myndighetene har behov for å pålegge nødvendige tiltak eller gjøre endringer i vannslipp-bestemmelsene, har eksisterende konsesjon/manøvreringsreglement hjemler til det. Det er derfor ikke behov for revisjon av hele reguleringskonsesjonen for å imøtekomme de relevante krav som stilles til miljøforbedringer i Moksavassdraget.»*

Moksavassdragets status i vannforvaltningsplanen og i rapport 49/2013

I henhold til vannforvaltningsplanen for Innlandet og Viken, planperioden 2022-2027, er det to av vannforekomstene i vassdraget som ikke har nådd miljømålet sitt (se tabell 1): Goppolvatnet og Moksa fra kraftverkutløpet og nedover. Tiltak for å nå miljømålet i Goppolvatnet er utbedret fiskepassasje og i Moksa er det biotoptiltak.

I Klima- og miljødepartementet (heretter KLD) sin godkjenning (31.10.2022) av oppdatert regional plan for vannforvaltning i vannregion Innlandet og Viken, 2022-2027, er Moksa nedstrøms kraftverket listet opp i Vedlegg 3. Det betyr at den har miljømål som kan medføre *andre* tiltak enn krafttap. Fra kraftverket og nedover er elva karakterisert som en sterkt modifisert vannforekomst og har miljøtilstanden «dårlig økologisk potensial». Dersom alle realistiske tiltak er vurdert vil vannforekomstene kunne nå miljømålet om «godt økologisk potensial».

Tabell 1: Vannforekomstene i Moksavassdraget sin status i vannforskriftsarbeidet. Kilde: Vann-nett.no og Klima- og miljødepartementets (KLD) godkjenning av den reviderte vannforvaltningsplanen av 31.10.2022.

Vann-forekomst ID	Vann-forekomst navn	Naturlig/SMVF	Økologisk tilstand/potensial	Miljømål	Vedlegg, jf. KLDs godkjenning	Miljømål nådd?
002-263-L	Goppolvatnet	SMVF	MØP	GØP	3	Nei
002-2606-R	Goppolåa	SMVF	DØP	DØP (MSM)	-	Ja
002-204-L	Djupen	Naturlig	GØT	GØT	-	Ja
002-3481-R	Djupsåa	Naturlig	GØT	GØT	-	Ja
002-203-L	Grunnvatnet	Naturlig	GØT	GØT	-	Ja
002-3480-R	Grunnesåa	Naturlig	GØT	GØT	-	Ja
002-261-L	Våsjøen	SMVF	GØP	GØP	-	Ja
002-1711-R	Våsjøbekken	SMVF	GØP	GØP	-	Ja
002-4911-R	Moksa oppstrøms inntak Åkvisla krv.	Naturlig	GØT	GØT	-	Ja
002-4910-R	Moksa mellom inntak og utløp Åkvisla krv.	Naturlig	GØT	GØT	-	Ja
002-2809-R	Moksa fra inntaksdam til bebyggelse	SMVF	DØP	DØP (MSM)	-	Ja
002-1175-R	Moksa fra bebyggelse til krv.	SMVF	DØP	DØP (MSM)	-	Ja
002-2808-R	Moksa kraftverkutløpet nedover	SMVF	DØP	GØP	3	Nei

Forklaring til tabell: SMVF: Sterkt modifisert vannforekomst; GØT: God økologisk tilstand; GØP: Godt økologisk potensial; MØP: Moderat økologisk potensial; DØP: Dårlig økologisk potensial; MSM: Mindre strengt miljømål.

I NVE og Miljødirektoratets nasjonale gjennomgang og forslag til prioritering av vilkårsrevisjoner, rapport 49/2013, er Moksa plassert i kategori 2.1 «Ikke prioritert» Det vil

si at Moksa er i kategorien med vassdrag som i mindre grad omfattes av prioriteringskriteriene (mindre viktige miljøverdier og påvirkning).

NVEs kommentarer til kravene

Konsesjonen for å regulere sjøene i vassdraget ble gitt 25.02.1943. Siden den ble gitt ved ministerpresidentbeslutning under krigen ble konsesjonen stadfestet 07.03.1947, samtidig som det ble gitt en tilleggsregulering av Djupen. Denne konsesjonen har ikke standard naturforvaltningsvilkår.

Konsesjonen til Moksa kraftverk ble gitt i kgl.res. 27.05.1988. Konsesjonen er dermed forholdsvis moderne, og den har standard naturforvaltningsvilkår som gir miljømyndighetene hjemmel til å pålegge ulike undersøkelser og tiltak av hensyn til fisk og vilt.

Omløpsventil

Det kreves en omløpsventil for å hindre tørrlegging av gyte- og oppvekstområder i elva nedstrøms kraftverket. GEP skriver at de har planer om å skifte ut den gamle ventilen med en som åpnes automatisk ved utfall. Det er forventet at den skal være på plass før sommeren 2023. NVE ser positivt på at den gamle omløpsventilen nå blir byttet ut med en mer moderne.

Biotoptiltak

GSFF og Statsforvalteren krever begge at det blir gjennomført biotoptiltak for å forbedre habitater som er forringet av reguleringen og justering av elveløpet som både kan begrense kapasitetsbehov på omløp og minstevannføring. I sin kommentar skriver GEP at de er villige til å legge ut mer gytegrus, samt vurdere andre fysiske tiltak i elva nedenfor kraftverksutløpet. De bemerker at de som står bak flomsikringen også bør bidra.

NVE noterer seg at GEP åpner opp for å gjøre disse tiltakene frivillig.

Minstevannføring

GSFF krever minstevannføring i nedre deler av Moksa. Mengden er ikke spesifisert.

Statsforvalteren krever at behovet for minstevannføring for å forhindre dødelighet på fisk og bunndyr utredes nærmere i revisjonsdokumentet. GEP viser til at manøvreringsreglementet har hjemler til at vassdragsmyndigheten kan gjøre endringer i vannslippbestemmelsene, og at det ikke trengs en vilkårsrevisjon for å gjøre slike endringer.

NVE viser til at Moksa nedstrøms kraftverket ikke står på vedlegg 2 over vannforekomster som har miljømål som kan medføre krafttap, jf. KLDs godkjenning av vannforvaltningsplanen. Dersom Statsforvalteren mener det er nødvendig, kan de pålegge regulanten utredninger om reguleringseffekt nedstrøms kraftverket med hjemmel i naturforvaltningsvilkårene.

Heving av LRV og HRV

Kommunen krever en heving av lavest og høyeste reguleringshøyde i de fire magasinene. NVE henviser her til Olje- og energidepartementets «Retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer» fra 25.05.2012. På side 16 slår retningslinjene fast:

«En revisjonssak gir ikke anledning til å forandre konsesjonens varighet, nedlegge hele anlegget, eller endre konsesjonen fra tidsubegrenset til tidsbegrenset. Bestemmelser om høyeste regulerte vannstand (HRV), laveste regulerte vannstand (LRV), overføringer m.v. er en del av konsesjonen og omfattes ikke av revisjonsadgangen. Dette følger av Ot. prop. nr. 50 (1991-92).»

Som GEP påpeker kan ikke LRV eller HRV endres gjennom en revisjonsprosess. Det må eventuelt regulanten søke om igjennom en egen sak.

Fiskepassasje og vannslipp ut fra Goppollvatnet

Øyer kommune krever mer kontinuerlig vannføring i øvre del av Goppollåa. Det er et tiltak i vannforvaltningsplanen om utbedring av fiskepassasjen for å nå miljømålet her.

GEP skriver i sin kommentar at de har en pågående utredning i samarbeid med Statsforvalteren om fiskepassasjen og at et kontinuerlig vannslipp er en del av denne utredningen. De viser til at vannslipp her er mulig, slik det gjøres for de øvrige magasinene.

NVE registrerer at fiskepassasje allerede er under pågående utredning i samarbeid med Statsforvalteren og at kontinuerlig vannslipp ut fra Goppollvatnet er en del av utredningen.

Om prioritering mellom vassdrag

NVE har i dag mange saker om vilkårsrevisjoner til behandling og må prioritere høyest de vilkårsrevisjonene med miljømål og frister i henhold til gjeldende vannforvaltningsplaner etter EUs vanndirektiv.

Det er spesielt vedlegg 2 i godkjenningene fra KLD som legger føringer for hvilke vassdrag som må få høyest prioritet: De vassdragene med miljømål i 2027 før de med miljømål i 2033. Vassdrag hvor miljøgevinsten er antatt som mindre og hvor det finnes hjemler i eksisterende konsesjoner til å gjennomføre miljøforbedringer, har ikke høyest prioritet for når sakene skal tas til behandling.

NVEs samlede vurdering og konklusjon

Krav om endring av LRV og HRV er utenfor revisjonsinstituttet. Med unntak av endring av minstevannføring nedstrøms kraftverket, opplyser GEP at de frivillig vil gjennomføre tiltak som skal avbøte de forholdene som er påpekt i kravene.

Vassdragsreguleringsloven § 8 sier at vilkårene *kan* tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. NVE har praktisert en lav terskel for å åpne revisjonssaker. I den situasjonen vi er i nå, må vi gjøre prioriteringer: Ressurssituasjonen og vannforvaltningsplanene setter skranker

for våre prioriteringer. NVE prioriterer nå primært vilkårsrevisjoner i vassdrag med miljømål i 2027 og deretter vassdragene med miljømål i 2033.

NVE legger vekt på at Moksa har lav prioritet i rapport 49/2013 og er ikke prioritert med miljømål som kan medføre krafttap i KLDs godkjenning av vannforvaltningsplanen for Innlandet og Viken. NVE viser videre til at det er planlagt tiltak og utredninger frivillig fra regulanten. Vi bemerker at Statsforvalteren har hjemmel i naturforvaltningsvilkårene i konsesjonen av 27.05.1988 (vilkårenes post 17) til å pålegge regulanten å gjennomføre enkelte undersøkelser og tiltak på den berørte strekningen – for å avbøte reguleringseffekter. Fordelingen av myndighet fremkommer i avtalen av 25.03.2021 om rutiner og samarbeid mellom NVE og Miljødirektoratet/Statsforvalteren.

NVE vil derfor avvente vurderingen om åpning av revisjonen av konsesjonsvilkår for Moksa. Dette ut ifra vår saksprioritering, men også fordi vi ønsker å høste erfaringer og se effekten av de planlagte tiltakene, før vi gjør en ny vurdering.

NVE avventer vurdering om åpning av vilkårsrevisjon for reguleringen av Moksa. NVE vil avvente vurderingen til tiltakene for avbøte reguleringseffekter for fisk er gjennomført og effekten av disse er kjent. Vi legger til grunn at regulanten oversender nødvendig dokumentasjon til NVE om planlagte tiltak/utredninger når disse er gjennomført. NVE kan da foreta en ny vurdering av krav om åpning av vilkårsrevisjon.

Med hilsen

Inga Nordberg
direktør

Carsten Stig Jensen
seksjonssjef

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner

Mottakerliste:

GUDBRANDSDAL ENERGI PRODUKSJON AS

Kopimottakerliste:

Øyer fjellstyre

ØYER KOMMUNE

Gudbrandsdal sportsfiskeforening

STATSFORVALTEREN I INNLANDET